

2020-03-31

Justitiedepartementet
Enheten för migrations- och
asylpolitik

Remissyttrande över promemorian *Uppenbart ogrundade ansökningar och fastställande av säkra ursprungsländer* (Ds 2020:2)

RFSL (Riksförbundet för homosexuella, bisexuella, transpersoners, queeras och intersexpersoners rättigheter) har beretts tillfälle att yttra sig över departementspromemorian *Uppenbart ogrundade ansökningar och fastställande av ursprungsländer* (2020:2) och lämnar härmed följande synpunkter.

Sammanfattning

RFSL finner att det fortfarande finns obesvarade frågor gällande kriterier för fastställande av ett säkert ursprungsland, varifrån informationen kring länderna har inhämtas samt angående konsekvensanalys gällande sårbara grupper såsom hbtqi-personer.

RFSL anser det ytterst oroväckande samt problematiskt med ett införande av en lista över säkra ursprungsländer. Förslagen i departementspromemorian avger tyvärr otillfredsställande svar och skulle behöva kompletteras med en utförligare konsekvensanalys rörande hur en påskyndad process i allmänna drag drabbar personer ur sårbara grupper. Konsekvenser utifrån en humanitär aspekt är inte tillräckligt utredda.

RFSL vill tydligt betona att i det fall en sådan lista införs att behovet av en hållbar asylpolitik utifrån ett humant perspektiv måste gå före samt utifrån att rättssäkerheten inte ska urholkas. Införande av en säkra ursprungsländer-lista får inte under några omständigheter strida mot grundläggande principer om ett rättssäkert och demokratiskt lagstiftningsförfarande.

- **RFSL avstyrker därför departementspromemorians förslag i sin helhet.**

Nedan följer kommentarer som bör tas i beaktande vid eventuellt antagande av lista över säkra ursprungsländer.

Synpunkter

5.4 Bevarade rättssäkerhetsgarantier

Asylprövningen vid ett påskyndat förfarande på grund av att personen kommer från ett säkert ursprungsland ska fortfarande vara individuell, men en större bevisbörda ligger på den asylsökande som måste lägga fram ”allvarliga skäl” till varför ursprungslandet inte ska ses som ett säkert ursprungsland för just den personen. Det finns även en risk att den individuella prövningen i praktiken blir mindre framträdande och fler systematiska bedömningar kommer att ske för personer som kommer från säkra ursprungsländer.

Därmed håller RFSL inte med utredaren att risken för att den individualiserade prövningen kommer att minska eller försvinna är liten utifrån hur regelverket ser ut.

6.1 Regler om säkra ursprungsländer

RFSL delar utredarens slutsats att verkställigheten av ett avvisningsbeslut, i enlighet med EU-domstolens mål C-181/16 Ghandi, inte kan ske innan överklagandetiden löpt ut, eller när domstolen prövat frågan om inhibition.

Utredaren anför att ett förslag för framtiden kan vara att utreda huruvida en kortare överklagandefrist kan införas. Trots att detta inte diskuteras något djupare i promemorian vill RFSL ändå starkt understryka att ett sådant införande skulle innebära allvarliga avsteg från grundläggande rättssäkerhetsprinciper. Därmed innebär det att kraven på en rättssäker asylprocess inte kan tillgodoses.

6.2 En definition av begreppet säkert ursprungsland

Promemorian föreslår att det i utlänningsförordningen förs in en bestämmelse om att Migrationsverket ska upprätta en lista över säkra ursprungsländer. I förslaget nämns att informationen för bedömning ska hämtas från olika källor, varav vissa institutioner/organisationer särskilt namnges. Här vill RFSL särskilt lyfta kontakten och dialogen med civilsamhället för inhämtning av landinformation och av expertis i frågan, särskilt rörande asylsökande hbtqi-personer.

6.3 Avvisning med omedelbar verkställighet

RFSL anser att det finns risker att beakta vid ett påskyndat asyloffarande för personer ur sårbara grupper, i synnerhet hbtqi-personer. Konsekvenserna med att införa omedelbar verkställighet bidrar också till en risk att en persons samtliga asylskäl inte hinner framkomma om påskyndade förfarande tillämpas, därmed urholkas den asylsökandes rätt till skydd ej tillgodoses eftersom ett lagakraftvunnet beslut då redan hinner tas innan asylskälet hinner läggas fram. Det finns alltså en påtaglig risk för att påskyndade förfaranden innebär att särskilt utsatta personers samtliga relevanta skyddsskäl inte kommer fram. Detta utgör en allvarlig rättsäkerhetsbrist och en risk för att principen om non-refoulement åsidosätts i enskilda fall. Ett tydligt klagörande av hur prövningen ska gå till med utgångspunkten principen om non-refoulement efterfrågas här.

För asylsökande som har varit utsatta för trauman i form av exempelvis tortyr eller sexuellt våld kan vara svåra att berätta om. Det kan också handla om att en asylsökande har utvecklat posttraumatiskt stressyndrom till följd av tortyr eller andra övergrepp och att denna

funktionsnedsättning påverkar personens möjlighet att börja berätta sammanhängande om sina upplevelser vid första asylintervjun eller mötet med migrationsmyndigheterna.

För hbtqi-personer i synnerhet råder det fortfarande en kunskapsbrist på migrationsmyndigheterna gällande målgruppen. Rättssäkerheten är med andra ord både bristande i kvalitet och kompetens. Detta beror dels på okunskap hos asylprövningen relevanta yrkesgrupper (tolkar, offentliga biträden och anställda på Migrationsverket), och dels på rädsla eller oförmåga hos asylsökande hbtqi-personer att i ett tidigt skede i asylprocessen berätta om sina erfarenheter av förföljelse på grund av sin sexuella läggning och/eller könsidentitet. RFSL menar att hbtqi-personer som söker asyl i Sverige kommer från omständigheter där det har varit omöjligt för dem att fritt uttrycka sin könsidentitet, sexuella läggning eller könsuttryck i samhället. I flertalet länder är organisering kring hbtqi-frågor inte bara olagligt utan kan även innebära direkt livsfara för de inblandade. Många asylsökande hbtqi-personer kan ha en inneboende misstro gentemot myndigheterna baserad på tidigare upplevelser av förföljelse och rädsla för repressalier. Detta kan leda till att många har svårt att prata öppet om sig själva samt att de försöker undvika att förmedla för detaljerad information om sig själva under asylintervjuerna av oro över att få avslag. Den större antalet av alla asylsökande hbtqi-personer beräknas ha svårt att sätta ord på och prata om sig själva. Många gånger vet de själva inte vilka ord, begrepp eller termer som är accepterade eller möjliga att använda för att prata om sig själva för att kunna hävda att de tillhör hbtqi-communityt. Dessutom är hela asylprocessens struktur uppbyggd utifrån västerländska mått och förväntningar som appliceras på personer som inte har samma uppfattning eller upplevelse av hur det är att vara hbtqi-person i Sverige och inte kan leva upp till kriterier som är främmande för hela deras väsen och leverne.

6.4 En förteckning över säkra ursprungsländer

RFSL anser att en lista över säkra ursprungsländer bör omfatta samtliga grupper i samhället såväl som ett helt land. RFSL:s bedömning är att det många gånger saknas ett godtagbart och adekvat myndighetsskydd för personer som är utsatta för förföljelse på grund av sin sexuella läggning, könsidentitet och könsuttryck i vissa länder. Samt anser vidare att hbtqi-personer vid ett återvändande riskerar förföljelse både av landets myndighetsskydd och från allmänheten. Det saknas, av samma anledning, rimligt och relevant internt flyktalternativ för hbtqi-personer som är utsatta för förföljelse. Enda möjligheten att undvika förföljelse, om detta överhuvudtaget är möjligt, är att leva dolt, vilket som krav strider såväl mot utlänningslagen och dess förarbeten som EU:s skyddsgrundsdirektiv, UNHCR:s riktlinjer och andra internationella rättsakter.

Flyktingkonventionen gör en åtskillnad på olika minoritetsgrupper som kan utsättas för förföljelse med anledning av just sin ras, religion, nationalitet, *tillhörighet till viss samhällsgrupp* (exempelvis hbtqi) eller politiska åskådning. Det visar på vikten av individuella bedömningar och faran med att betrakta ett helt land som säkert oavsett den asylsökandes gruppstillhörighet. Ett land kan därmed aldrig kan upptas på en lista över säkra ursprungsländer om det förefaller tydligt att invånare och regioner i landet utsätts för människorättskränkningar.

Rätten till offentligt biträde

RFSL delar inte åsikten att sökande från säkra ursprungsländer ej bör ha rätt till ett offentligt biträde. Utredningen medger att det i vissa fall kan finnas ett behov att förordna ett offentligt biträde och då i de fall där det uppenbart föreligger sjukdom eller omständigheter av liknande karaktär. RFSL är dock fortfarande av den meningen att det förefaller som problematiskt att personer från säkra ursprungsländer presumeras inte ha rätt till skydd. Vidare bidrar detta tvärtom till innebörden av rätten till ett offentligt biträde. Det sätter alldeles för orimliga krav på den nyanlända asylsökande i ett nytt land som inte är insatt i den svenska asylprocessen att föra sin egen talan och bryta presumptionen utan stöd från ett offentligt biträde.

Vidare anser RFSL att det bör finnas tydliga riktlinjer och rutiner på Migrationsverket av hur utsatta gruppers rättssäkerhetsgarantier tillgodoses och säkerställs om lista över säkra ursprungsländer ska införas.

Slutligen går förteckningar och listor över säkra ursprungsländer emot RFSL:s värderingar såväl som av rättssäkerhetsskäl.

Deidre Palacios
Förbundsordförande

Jasminé Mehho
Sakkunnig migrationsfrågor